

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

כי תבא תשפ"ה ❖ גליון תרמ"ג

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

א. חד בר חד עד יהושע בן נון

וְלִקְחַת מְרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֶרֶץ עַד וְגו' (כ"ו ב')
הנה אמרינו בגמרא גיטין (מ"ח א') אמר ר' יוסף אי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות קנין הגוף דמי, לא מצא ידי ורגליו בבית המדרש, דהרי אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל, נמצא דבכל ירושה שמתחלק לכמה אחים, יש לכל אחד מהאחים רק קנין פירות, ואי סלקא דעתך קנין פירות לאו קנין הגוף דמי, לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון.

והקשו תוספות (שם ד"ה אי לאו) דאם כן תיקשי הלכתא אהלכתא, דהא קיימא לן קנין פירות לאו קנין הגוף, וקיימא לן נמי דאחים שחלקו לקוחות הם.

וכתב בפנים יפות דמכל מקום הא חזינן דביובל לא היו מחזירים כל כלל ישראל כל השדות, ועל כרחך משום טריחא מילתא, אם כן כתב בפנים יפות דהוה מחילה והפקר, הלכך מייתי בכורים.

[זה לשון הפנים יפות, כיון דהוא מן הנמנע שבכל יובל יחזיר כל שבט חלקו ויחזרו ויחלקו על פי הגורל מדינים עד אין מספר, זה בנה ביתו בחלקו, וזה בנה כרמו בחלקו, יצא זה מביתו ויבא בכרמו של חבירו וכיוצא בזה רבות, ובאמת מטעם זה לא מצינו שהחזיר כל השבט ביובל אלא כל אחד עמד בשלו, וכיון שכל אחד יודע שהוא מן הנמנע, לעולם הוא מתייבש ומפקיר קנין הגוף, שיש באותו שבט וכל אחד זוכה בחלקו מן ההפקר ושוב מדינא אינו חוזר ביובל, שהרי כל אחד זכה מן ההפקר].

והא דמקשינן מרבי יוחנן על ר' יוחנן, דהרי רבי יוחנן לשיטתו (קידושין נ"ב א') דסבירא ליה דאינו יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו, אם כן אפילו אם כל אחד מפקיר חלק קנין הגוף שלו, לא יועיל ההפקר, כיון שאין הקרקע ברשותו שלו אלא ביד הקונה.

א. קרקע הוה ברשותו

אמנם צריך עיון דהרי אמרינו בגמרא בבא מציעא (ו' א') דבקרקע אין כאן דין דאינו ברשותו, וכי יכול להוציאה בדינין ברשותיה קיימא.

ב. קנין הגוף ברשותו

עוד צריך תלמוד דלכאורה לענין הקנין הגוף מאי שייך אינו ברשותו של המוכר, הרי הוה ברשות הקונה רק לענין קנין פירות. ואולי כיון דאין דעת הקונה להחזירו להמוכר, אם כן חשיב אינו ברשותו של המוכר.

ג. קשיא הלכתא אהלכתא

עוד צריך תלמוד אם כן אכתי קשיא הלכתא אהלכתא, דהא קיימא לן כרבי יוחנן בדבר שאינו ברשותו. (רמב"ם פ"ו מהל' ערכין הכ"ד).

ד. זוכה מן ההפקר חוזר ביובל

עוד צריך תלמוד למה שכתב בחזון איש (בכורות ס"י כ"ז ס"ק א') דהזוכה מן ההפקר נמי מחזיר ביובל.

ב. דבר שיש לו מתירין

הנה קיימא לן דבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף, בין לח בלח ובין יבש ביבש, והוא במין במינו. וזה מדרבנן.

[ובמין בשאינו מינו בטל. ולענין להגדיר אם הוה ביטול במינו או ביטול באינו מינו, אזלינן בתר שמא. אבל לענין טעם כעיקר האוסר מן התורה, כתב בש"ך (יו"ד ס"י צ"ח ס"ק ר') דאזלינן בתר טעמא].

הלכך אם מעשר שני או שבועה או קונם נפלו לרוב, אינו בטל, דהרי מעשר שני יכול לפדות, ובקונם ובשבועה יכול להשאל.

והיינו אם הוא הנודר, אבל אם אדם אחר אסרו עליו בקונם, כתב במהרי"ט (ח"א ס"י ה') הובא בתשובות הגרע"א (קמא ס"י ס"ה) דאינו יכול להשאל, ואם כן בטל ברוב.

קונם שבטל ברוב

הנה קיימא לן (נדרים נ"ט א') דנדר הוא דבר שיש לו מתירין על ידי שאלה, ומשום הכי אם הקונם נתערב ברוב היתר, אינו בטל.

וטעמא דמילתא אמאי דבר שיש לו מתירין אינו בטל, דאמרינן עד שתאכלנו באיסור על ידי ביטול, תאכלנו בהיתר על ידי שאלה.

ובאחיעזר (ח"ב ס"י י"ד) מביא שהקשו במנחת חינוך (מצוה רפ"ד) וברוך טעם (שער התעורבות) היאך שייך יש לו מתירין בשאלה,

דהניחא בנודר מדבר וקצתו נתערב וקצתו נשאר בלא תעורבות, משא"כ אם כולו נתערב בהיתר הרי כיון שמן התורה נתבטל ונעשה כולו היתר, לכאורה מן התורה לא תחול עליו שאלה כלל, דמאי שייך לומר בזה עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר כיון דנתבטל, ודמי לנשרף כלו דאין מה לתקן נמצא דאין על מה לשאול. ולא דמי לשאר דבר שיש לו מתירין כמו חדש, דהתם ניתר בודאי גם אם נתבטל, משא"כ בזה דאם יתבטל אין לו היתר כלל.

ולא גרע מהא דאמר רבא (שבועות כ"ז א') אכלו כולו אינו נשאל עליו, ואמימר (שם כ"ח א') סובר דנשאל הוא משום דמחוסר מלקות, אבל בנתערב כולו הרי לא תחול עליו שאלה כלל, [דהרי גם ליכא מלקות], אם כן אין לו מתירין וליבטיל. אך לא מצינו בפוסקים שיאמרו חילוק זה דבנתערב כולו בטל.

א. חוזר וניעור

הנה תחילה כתב באחיעזר דמה שנקטו כדבר פשוט דבנודר ונתערב

במינו באופן דעל ידי התוספת, ב' האיסורים ביחד הוה להו טפי ממיעוט וכבר אינו בטל ברוב.

ב. בהקדש וטבל

כמו כן יש לשאול בהקדש שנפל ליותר מששים ונפדה דיש לומר דהפדיון אינו חל מן התורה. כמו כן בטבל שנפל ליותר מששים והפרישו ואחר כך נפל עוד הקדש או טבל.

מיהו בהקדש וטבל אין נפקותא לענין חוזר וניעור, דיאסר מחמת השני שנפל, דהרי הקדש וטבל הם תמיד דבר שיש לו מתירין. אך מכל מקום נפקותא אם נאסר מן התורה או מדרבנן, ונפקא מינה כשהשני ספק אם נפל.

ג. קונמות מצטרפין

אולי נאמר דאין הקונמות מצטרפות, דכל חדא הוה בל יחל בפני עצמה, ובסוגיא בשבועות (כ"ב א') דיינינן אם קונמות מצטרפות, אבל יש לומר דמכל מקום הוא חד לאו דבל יחל.

ד. לאור ג' תירוצים הנ"ל

הנה בעיקר הנידון, יש לדון לאור ג' תירוצים הנ"ל על קושיית המנחת חינוך וברוך טעם.

דהנה לתירוצ הראשון הנ"ל דחוזר וניעור, אם כן שפיר תתיישב שאילתין, דהרי אדרבה מחמת דחוזר וניעור אמרינן דחילא השאלה מן התורה. [ונפשוט מדבריהם דגם בקונמות חוזר וניעור].

אמנם לפי תירוצ השני והשלישי הנ"ל הדרא קושיין, דלתירוצ השני, הרי השאלה מהני רק משום דהוה תיקון מדרבנן, אמנם לענין הדאורייתא הרי אין כאן שאלה כלל. וכמו כן לתירוצ השלישי, השאלה מהני רק משום דעל ידי התקנת חכמים יחול, אמנם לענין הדאורייתא באמת אין כאן שאלה.

נמצא דלהני תירוצים, באמת אף לאחר שנשאל יהא חוזר וניעור. [אמנם הוסיף באחיעזר דאף לתירוצו השני הנ"ל, מכל מקום אם אחר כך יוכר האיסור, תחול השאלה, והוסיף זאת בלא הכרח, דהתירוצ קיים גם בלא זה, אלא כתב כך מסבא. והשתא יש לומר דחוזר וניעור חשיבא כהוכר].

ה. זכר דבר

הנה דכירנא שהגאון זכר טוב שליט"א קאמר דביבש ביבש מן בשאינו מינו פחות מששים דאינו בטל מדרבנן והפריש הטבל, ואחר כך בישלו, יהא אסור מן התורה מפאת שההפרשה הראשונה כמאן דליתא.

והנה זה כעין דברינו לענין חוזר וניעור, וזה כתירוצ בתרא דהבית הלוי והאחיעזר דגם אם אחר כך הוכר האיסור, לא חל ההפרשה הראשונה.

שוב ראיתי כן בספרו זכר דבר (ס"ז) וכתב שם נמי לענין חוזר וניעור דלא תועיל הפרשה ראשונה. [ובטבל איכא עוד טעם היכא דלקח מטבל דרבנן].

ד. טומטום בביכורים

וַעֲתָה הִנֵּה הִבְאֵתִי אֶת רִאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה' (כ"ו י')

הנה מצאנו בביכורים ובידיו מעשרות ובברכת המזון, דנשים פטורות מכיון דלא נטלו חלק בארץ.

ויש לדון מהו בטומטום, מי אמרינן דפטור רק בתורת ספק, דשמא הוי אשה, או דלמא פטור בתורת ודאי.

א. פטור בתורת ודאי

הנה לחד גיסא מצאנו בכמה מקומות דפטור בתורת ודאי, חדא, לענין ביכורים, דאיתא במשנה (ביכורים פ"א מ"ה) העבד והאשה וטומטום ואנדורגיניס מביאין ולא קורין שאינם יכולין לומר אשר נתת לי השם. ופירש הר"ב דנשים פטורות מלקרוא דלא נתחלקה הארץ לנקבות, וגם טומטום פטור דאיתא בקרא בחלוקת הארץ איש

כולו, חשיב אין לו מתירים דדמי לנשרף, אך בודאי אם נימא דהאיסור חוזר וניעור יש לומר דאינו כן, דכיון דיכול להיות חוזר וניעור מהני שאלה ולא דמי לנשרף. [רק דן אם חוזר וניעור רק מדרבנן מהו].

והרי הכא אם ידור עוד נדר מחפץ אחר מאותו המין וגם השני יתערב כאן ונגד שניהם יחד לא יהיה בהחיתר שיעור לבטלם, הרי נאמר דגם הראשון חוזר וניעור, נמצא דמוכרח דאע"ג דנתבטל ועכשיו מותר לאוכלו, מכל מקום שמו של הנדר איכא גם על הראשון בכל מקום שהוא מן התורה, ומשום הכי מהני ליה שאלה גם לרבא ולא דמי לאכלה כולה. [וכמדומה דכך כתב בקרן אורה בנדרים נ"ט א'].

והנה זה חידושא דהשתא תועיל השאלה כיון דיכול להיות חוזר וניעור, דהרי אכתי לא נפל עוד איסור. והגע עצמך, האם אפשר להשאל בנדר שתלוי בתנאי שבידו, כל שאכתי לא קיים התנאי.

אלא נימא דהכא שאני דהיות דחוזר וניעור אמרינן דקיים השתא. אך מכל מקום תיקשי מאי שייך להשאל על מה שמותר השתא.

ב. תועלת להבא

שוב כתב באחיעזר דגם אם נימא דאינו חוזר וניעור מכל מקום יש לדון דיכול להשאל וחשיב יש לו מתירין,

דאפילו אם נימא דבעינן שיעור איסור תורה וכל דלא נשאר רק איסור מדרבנן אין נשאלין עליו, זהו דוקא למאן דאמר (שבועות כ"ז ב') דאכלה כולה אין נשאלין עליו, אבל הא קיימא לן כאמימר (שם כ"ח א') דאכלה כולה נשאלין עליו כדי להיפטר מהמלקות, חזינן דאף על פי שאין לו שיעור מן הנדר מכל מקום כיון שיש לו תיקון למפרע יש מקום לשאלה.

אם כן כל שכן היכא שיש לו תועלת להבא, כגון דנאסר התערבות מדרבנן, ודאי דיש לו שאלה וניתר האיסור, דהא לאמימר לא בעינן שיעור כזית בפועל, אלא אף תיקון לשעבר מהני, וכל שכן תיקון להבא שיש לו על כל פנים צורך על ידי האיסור שאסרו מדבריהם התערבות.

ג. אם לא בטל יכול להשאל

בבית הלוי (ח"ג סי' ל' אות א') נמי הקשה קושיית המנחת חינוך והברוך טעם הנ"ל, ותחילה תירץ כתירוצ א' הנ"ל משום חוזר וניעור.

תו תירץ בעוד דרך, דעיקר הכלל דדבר שיש לו מתירין אינו דוקא היכא דהדבר יש לו היתר תיקנו רבנן דלא לבטל, אלא גם להיפוך אמרינן, דגם היכא דעל פי דין עתה אין היתר להאיסור שנתערב, ורק דאם נאמר דלא יבטל על ידי זה יהיה לו היתר, שוב תיקנו בו רבנן דלא יבטל כיון דלא יפסיד במה דנאמר דלא בטל.

מעתה הכי מי בנידון דידן, דנדר דעל פי דין תורה אחר שנתערב אינו בכלל דבר שיש לו מתירין דכבר אינו יכול להשאל וכהנ"ל, ורק אם נאמר דלא בטל הרי יהיה יכול לשאול עליו וגם על ידי זה יהיה עליו מצוה לשאול, אם כן תיקנו בו רבנן דלא יתבטל.

ויש לבאר דטעמא דמילתא, דאסרו אטו בעיניה, כיון שיש לו מתירין ואמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

ג. נפל עוד קונם

הנה יש לעיין עוד בנידון הנ"ל, בקונם שהוא אסר על עצמו, ונפל לששים במינו, דמדרבנן אינו בטל, [אע"פ דאינו נותן טעם, כיון דהוי אותו שם, והוה מין במינו], ונשאל על הקונם, ואחר כך נפל עוד קונם לששים אלו וביחד נותנים טעם, והקונם השני אין לו מתירין כגון שהדירוהו, אם כן נימא דחוזר וניעור, דהשתא שני הקונמות ביחד נותנים טעם.

ואע"ג דהרי נשאל על הקונם הראשון, אך מן התורה השאלה כמאן דליתא שהרי נשרף ובטל מן העולם, אם כן כיון דהשאלה כמאן דליתיה חוזר וניעור.

א. הנידון גם במין במינו

הנה באמת יש לשאול שאילתין אף במין במינו גמור, דהא זה פשיטא דאם בנותן טעם אמרינן חוזר וניעור מן התורה, הוא הדין במין

חלק בנחלה מפאת דינא דהמוציא מחבירו עליו הראיה, דמכיון דהטומטום הוי ספק אשה, אינו יכול להוציא מידי שאר האנשים שודאי נטלו חלק בארץ, אך לענין וידוי וברכת המזון וביכורים הא בספיקא קאי.

ג. אין ילפותא דבעינן ודאי

[א"ה. אך אין לומר דהא דלא נטלו חלק בארץ אינו מפאת המוציא מחבירו עליו הראיה, אלא דהכוונה בדברי הר"ב הנ"ל דהוי ילפותא מיוחדת מקרא ד'איש לפי פקודיו' דרך ודאי איש נטל חלק בארץ.

דהרי האי ילפותא הוי בספרי פרשת קרח (פיסקא ק"יט) וזה לשון הספרי, 'איש לפי פקודיו יצאו נשים טומטום ואנדרוגינוס', חזינן דממעטינן טומטום מדינא דספק אשה, אבל אין מיעוט מיוחד לטומטום].

עובדא הוה [מ"א, מ"ב]

מובא בשולחן ערוך (שם) שתי דעות האם הוה הפסק, ופסק המשנה ברורה (סי' ח' ס"ק כ"ח) דספק ברכות להקל, ואינו חוזר ומברך.

והכי נמי בנידון דידן, מכיון דסח, אם כן על מנת שהברכה תחול על הטלית קטן, בעינן שתחול בפועל על הטלית הגדול, ואחר כך נקטינן דכבר לא איכפת לן דהפסיק בדיבור, ומעתה הנידון אם מהני כיון דכל חיוב הטלית גדול רק מפאת אינו מצווה ועושה. והיה נראה דמהני.

ד. בעינן סמיכות

וכי תימא דודאי מהני, דהא דאמרין דאם דיבר בין ברכת השחיטה לשחיטה, צריך לברך פעם שנית, היינו מכיון דאם הפסיק הוה הברכה לבטלה, אמנם בנידון דידן דלא הפסיק בדיבור בין הברכה ללבישת הטלית השאולה, אם כן סיג לן דהברכה אינה לבטלה מכיון דחל עכ"פ על הטלית השאולה, וממילא בכחה לפטור אף הטלית קטן דאורייתא אף שדיבר אחריה.

אך נראה לא כך, אלא בעינן סמיכות הברכה למצוה, ואף שלא תהא לבטלה, מכל מקום אם בטלה הסמיכות, לא מהני, וכגון המברך על הלולב להוציא חבירו, דמהני אף באין המשמיע נוטל כלל, ואחר כך סח המשמיע, ודאי לא יוכל המשמיע לקחת לולב לעצמו, אע"פ דברכתו לא היתה לבטלה כיון דבירך להוציא חבירו.

והנה ברמ"א (סי' קס"ז סע' ו') בשם הרוקח מתבאר לענין ברכת הנהנין, דאם המשמיע סח, מכל מקום יועיל לשומע, וממילא יועיל למשמיע, חזינן דכיון דחילל הברכה, לית לן בה שסח, ואם כן נימא דהוא הדין בברכת המצוות. אך עיין בביתור הלכה (סי' כ"ה ס"י) בשם הפרי מגדים, דהרוקח מודה לענין תפילין.

ה. האם בעינן כוונה בהדיא לפטור

הנה כל האמור כאן הוא בסתמא, שאז כתבנו דבלא סח מיהת, ודאי יועיל.

ויש לדון דלא מהני כוונת לבישה גרידא, אלא בעי לכוון בהדיא להוציא בברכתו, דהנה כתב הרמ"א (סי' ר"א סע' ה') בשם הרשב"א, דדיני קדימה בברכות היינו דוקא לכתחילה, אבל אם עבר ובירך על הפרי הפחות חשוב, אם הברכות שוות יוצא, ואין צריך לחזור ולברך על זה שהיה לו להקדים.

אמנם הוסיף הרמ"א, דהיינו בתנאי שיהא דעתו גם כן עליו בברכתו. וביאר במשנה ברורה (שם ס"ק ל"ב) דאפילו היו שניהם לפניו בשעת ברכה, בעינן שיתכוין לו בפירוש לפטור, [ולא מפאת דהיה ראוי להקדימו, דאף כשאין חיוב הקדמה, כגון שצריך להמתין, נמי אמרינן לה], דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גררא אלא בכוונה מפורשת, משא"כ אם בירך על החשוב פטר את שאינו חשוב אפילו לא נתכוין בפירוש לפטור, כיון שהיה מונח לפניו על השלחן בשעת ברכה.

חזינן דאע"פ דהוה בסתמא, מכל מקום אין הברכה על בלתי חשוב פוטרת החשוב, [אף שלא סח], ולפי"ז הוא הדין נימא הכי לענין מצוות, כשאחת מצווה ועושה ואחת אינו מצווה ועושה. אך יש לחלק, דאשכחן הכי רק בחשיבות פירות, ולא בענייני מצוות.

לפי פקודיו' (במדבר כ"ו נ"ד) עד שיהא ודאי איש, משא"כ ספק אשה לא נטל חלק בארץ. משמע דטומטום פטור בתורת ודאי.

תו מצאנו לענין וידוי מעשר, דכתב במנחת חינוך (מצוה תר"ד אות כ"א) דנשים פטורות ממצוות וידוי מעשר, דהא אין להם חלק בארץ. וכתב דמשום הכי גם טומטום ואנדרוגינוס פטורין מידוי בתורת ודאי.

תו מצאנו לענין ברכת המזון, דאיתא בגמרא ברכות (ב"ב) דמסתפקינן אי נשים חייבות בברכת המזון מדאורייתא. ופירש רש"י (שם) דהטעם דהאי צד שאינם חייבות מדאורייתא, דהא כתיב 'על הארץ' ונשים לא נטלו חלק בארץ. וכתב המנחת חינוך (מצוה ת"ל) דטומטום גם כן הוי כמו אשה, ופטור בתורת ודאי, כיון דלא נטלו חלק בארץ.

ב. פטור רק בתורת ספק

אך צריך תלמוד דלכאורה טומטום פטור מהני מצוות רק בתורת ספק, דנהי דאם היה דין ודברים לענין הנחלה, לא היה הטומטום נוטל

מ"ב. להוציא בטלית שאולה

עובדא הוה, שאחד בירך על טלית גדול שאולה, ואחר כך לבש טלית קטן שלא היתה שאולה אלא היתה שלו.

והנה איתא בשולחן ערוך (סי' י"ד סע' ג') דהשואל מחבירו טלית שאינה מצויצת, פטור מלהטיל בה ציצית כל' יום, דכתיב 'כסותך' ולא של אחרים. [רק לאחר ל' יום חייב מדרבנן, מפני שנראית כשלו].

וכתב המגן אברהם (שם סק"ה וסק"ח) בשם התוספות והרא"ש דהמברך על טלית שאולה לא הפסיד, כמו נשים שמברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, אע"פ שפטורות מפאת אינו מצווה ועושה. [בגליון הגרע"א (שם) כתב דדוקא בחוטים שלו על טלית שאולה, ותמה על המגן אברהם, וכך כתב בדרך החיים].

ומעתה יש לדון, האם הברכה על הטלית גדול השאולה, שאינה מחוייבת בציצית, מהני גם על הטלית קטן שהיא שלו, ומחוייבת בציצית. [ובענין זה יש לדון, אם אחר כך קנה הטלית גדול, אם מהני הברכה דכבר בירך מקודם]. ויש לדון בזה מכמה אנפי:

א. גוויי דאשה ועבד

לכאורה יש לדון כעין זה, אם אשה בירכה לעצמה על שופר, ושמע איש, אם יוצא האיש ממנה. אך יש לדון, דלענין תקיעת שופר גרע טפי, דהרי כדי להוציא השני בעינן ברכה של בר חיובא, ונשים אע"פ שמקיימות במצוה, מכל מקום אינם בני חיובא.

אך יהא נפקא מינה במי שהוא עבד ולוקח לולב בברכה, ויודע שישתחרר, ואחר שישתחרר חייב עוד פעם ליטול, אם הברכה הראשונה תועיל, וזה יהא תלוי בספק דלעיל.

ב. גוויי דודאי חל

הנה איכא תרי גוויי דודאי חלה הברכה על הטלית קטן, חדא, אם לא סח בין הברכה על הטלית שאולה ללבישת הטלית קטן, דבכהאי גוונא אפילו אם הברכה לא חלה על הטלית שאולה, מכל מקום תחול על הטלית קטן.

שנית, אם בשעה שבירך על הטלית השאולה, היה לבוש בהטלית קטן, אם כן לא שייך גוונא דסח, דהרי ודאי חלה הברכה מיד גם על הטלית קטן. [הנה כל האמור הוא במכיון להדיא לתרוייהו].

[ואף כשהטלית קטן ספק, יכול לברך, דהרי בלאו הכי יכול לברך מפאת הטלית שאולה, וממילא שפיר מברך גם על הטלית קטן].

ג. סח לפני לבישת הטלית קטן

אלא הנידון כאשר לבש תחילה הטלית הגדול השאולה, ובירך עליה, וסח, ואחר כך לבש הטלית קטן.

והנה איתא בשולחן ערוך (וי"ד סי' י"ט סע' ד' וה') דצריך לזהר מלדבר בין ברכת השחיטה לשחיטה, בדבר שאינו מצרכי השחיטה, ואם עבר ודיבר, צריך לברך פעם שנית.

אמנם אם הפסיק בדיבור בין שחיטת הבהמה הראשונה לשחיטת הבהמה השניה, דהברכה כבר חלה על שחיטת הבהמה הראשונה, בזה

ענינים שונים א. מוכר ונותן בעין יפה

ג. לאחר מכן נפתח דרך אחר
תו יש לשאול במכר את הפנימי ואין לו דרך אחרת, דאמרין דמוכר
לו דרך, ולאחר מכן נפתח דרך לפנימי מבחוץ, האם הפסיד הדרך. ובזה
יש לומר דלא הפסיד הדרך כיון שכבר זכה בו.

ד. ספק מתי נעשה לו דרך אחר
הנה יש לשאול במכר או נתן הפנימי לחבירו, וחזין שיש לפנימי דרך
אחרת, אבל מספקין אם היה קודם המכר או דילמא רק לאחר המכר,
דאם היה קודם המכר, חל דינא דביש לו דרך אחרת אין לו דרך
בהחיצון, אבל אם היה רק אחר כך אזי יהא כפי מה שהיה מקודם,
ויש לו דרך בהחיצון. והשתא דמספקין היכי נדייני לה.

ולכאורה אזלין בתר חזקת מרא קמא ויהא המוכר מוחזק.
אך יש לדון לא כך, בדאופן דחזין השתא דיש דרך בחוץ, ומספקין
מתי נשתנה המצב שאין דרך להמצב שיש דרך, אם כן יש חזקה
שנשתנה ככל המאוחר, ואם כן נוציא מהמוכר את הדרך, דאמרין
בשעת המכר לא היה דרך מבחוץ.

אך הרי אין מוציאין ממון ברוב, וקל וחומר דאין מוציאין ממון
בחזקה, דרוב עדיפא מחזקה.

אך הנידון כאן בקרקעות להוציא מחזקת מרא קמא. ודנו
האחרונים אם ברוב מוציאין מחזקת מרא קמא. והביאו ראיה ערוכה
מרא"ש בקידושין (פ"ב סו"ס ס"ח) דהמקדש אשה מכח רוב דאין הבעל
יורשה דאינו יכול להוציא מיורשי האשה, וזה לא גרע ממרא קמא.
ואם כן הוא הדין בחזקה אינו יכול להוציא ממרא קמא

הנה איתא בגמרא (בבא בתרא ס"ה א') הנותן מתנה לחבירו, לכולי
עלמא בעין יפה הוא נותן, הלכך אם נתן לחבירו את החיצון והמוכר
נמצא בפנימי, נתן לו את החיצון לגמרי, והנותן צריך אחר כך ליקח
ממנו דרך כדי להגיע לפנימי.

ואם מכר לו את החיצון, פליגי רבי עקיבא וחכמים, דעת רבי עקיבא
דמוכר בעין יפה מוכר, ואם כן גם הכא צריך המוכר ליקח דרך, ודעת
חכמים דמוכר בעין רעה מוכר הלכך אין צריך ליקח. ואנן קיימא לן
כרבי עקיבא דבכל גווני הוה בעין יפה. [כמו כן בלקח הפנימי, יש להלוקח
דרך, מפאת בעין יפה].

והנה אם הפנימי יש לו כניסה אחרת מהצד השני [שלא דרך החיצון],
בזה ודאי לכולי עלמא אין לו דרך בהחיצון, שהרי יכול להיכנס משם.
וכך מבואר בריב"ש (סי' רמ"ח) מובא ברמ"א (חו"מ סי' רי"ד סע' ב').

ויש לדון בהאי דינא בכמה אנפי:

א. לאחר המכר אי אפשר

יש לעיין אם בשעת המכר היה לו כניסה מבחוץ, ולאחר המכר אי
אפשר להיכנס מבחוץ, היכי דיינין לה. ובזה יש לומר דאזלין בתר
שעת המכר.

ב. פעולת הקנין או הבעלות

אמנם יש לעיין כאשר מכר לו הקרקע בכסף, שיחול הקנין לא
מעכשיו אלא לאחר זמן, ובעת שיתחיל הקנין, אין לו דרך אלא רק דרך
החיצון, אבל בשעה שמתחיל הבעלות יש לו דרך אחר, היכי נדייני לה,
האם אזלין בתר פעולת הקנין, או דילמא אזלין בתר התחלת
הבעלות.

ב. שויה אנפשיה

איסור כלל, ושפיר נימא בדידיה עשה דוחה לא תעשה.

ב. אם לא איתמר כלל שדוחה

הנה נראה דהאי תירוצא תליא בהא דיש לדון היכא דלא אמרין עשה
דוחה לא תעשה מפאת דבדידה ליכא עשה, ובכל זאת קא עביד, מי אמרין
דלקי, כיון דלא איתמר בזה כלל דינא דעשה דוחה לא תעשה, או דילמא
לא לקי, דמכל מקום עשה דיליה דוחה הלאו.

והנה אם נימא כהצד הראשון דלקי, לא יתכן תירוצא דהבית יעקב,
דהא לפום שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא דיליה, הא ליכא כאן עשה
דוחה לא תעשה.

כתב במנחת חינוך (מצוה תקנ"ג) דהקשו האחרונים בדינא דמוציא שם
רע, כיון דמוציא שם רע צריך לומר שיוודע שזינתה תחתיו ונאסרה עליו,
[עיין רמב"ם פ"ג מהל' נערה הי"א], אם כן היאך כתבה תורה "ולו תהיה
לאשה" והא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא דלדבריו נאסרה עליו.

א. בדידה ליכא עשה

הנה מתרץ בבית יעקב (כתובות מ' א') דאהא מהני עשה דוחה לא תעשה,
דהרי לפירושא דתוספות ישנים (שם) דטעמא דבעלמא לא אמרין דעשה
ד"לו תהיה לאשה" ידחה לא תעשה דממזר, מפאת דבדידה ליכא עשה
אבל איכא לא תעשה, ואם כן זה לא שייך לענין שויה אנפשיה חתיכה
דאיסורא, דהא רק הוא מוזהר אבל היא לא מוזהרת, נמצא דבדידה ליכא

ג. אויר הכלי

שהיו צריכים להתקבל בכלי שלא לשם קידוש, ותפסם בכלי אחר מעל
כלי הראשון, פסולים, ואמרין בגמרא דזה שאני מנפחת דהרי בזה
הוה ליה אויר שסופו לנוח בכלי הראשון. [שהיה שלא לשם קידוש].

וטעם החילוק, דבנפחת אגלאי דאין סופו לנוח, אבל בתפס בכלי
אחר, אם לא היה תופס, היה נכנס לכלי הראשון, וזה מקרי סופו לנוח.

אם כן הוא הדין בנידון דידן, דמשך הכלי ונפל הדם לרצפה, אילו
לא היה מושך היה נופל לכלי, אם כן הוי קבלה מעליא. כן היה נראה
לי.

הנה מספקא לן בגמרא זבחים (כ"ה ב') לענין קבלת הדם, בהיה
מקבל הדם ונפחת שולי הכלי בהיות הדם באויר שמעל הכלי, האם
אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או דילמא לאו כמונח דמי. [אבל אם
הדם היה כבר בין דופני כלי ודאי הוי קבלה].

ויש לעיין מה יהא כאשר היה הדם באויר מעל הכלי ומשך הכלי,
ונפל הדם לרצפה, האם הוי קבלה כשירה, או דילמא דמי לנפחת
שולי הכלי.

נלענ"ד דזה קבלה כשירה, דהנה מבואר בגמרא (שם) דמי חטאת

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.
לקבל הגליון L5703949@gmail.com

לעילוי נשמת

האבדך הרה"ח
ר' יחיאל יהושע
זצ"ל
בן יבלהט"א יוסף
דוד חי"ו
נלב"ע י"ג אב תשפ"ב
תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' יוחאי
זצ"ל ב"ר אליהו ז"ל
אשר
מתלמידיו רבינו זי"ע
נלב"ע בשב"ק ח' אב תשפ"ה

מזל טוב

להרה"ג ר' יהושע שושיצקי
שליט"א מאלעד
לרגל השמחה הגדולה בנשואיו
הבת בשעט"מ
י"ד שיהא בנין עד עד לשם ולתפארת,
ויהא רק נחת ושמחה ואושר ועושר
וברכה וחצלחה וכל טוב סלה